

RUNOILIJAPIISPAN PATSAALLA

■ Huomasivatpas sentään oululaiset Franzénin! Kävivät patsaalla ja pokkasivat. Kaupungin toimesta syytetettiin oikein terapatat. Kaupunginkirjasto koki Ainolassa Frans Michaelin kirjat yhteen paikkaan ja pisti arvokkaimmat lasin alle ihmeteltäviksi. Sopii käydä katsomassa! Siellä on mm. latinan-kielinen tutkielma pirkkalaisista, painettu loppuvuodesta 1786 ja esitetty 20:ntenä joulukuuta juhlallisesti tarkastettavaksi. Ilman korkeampaa matematiikkaa voimme laskea, että F.M. oli silloin puolitoista kuukautta vaille 15-vuotias. Silti on kysymys eräänlaisesta ”maisterinväitöksestä”, joka sen ajan tavallaan mukaisesti piti painattaa. Opuksessa on kuitenkin opettajan ja tarkastajan, maisteri Henrik Gabriel Porthanin, kaunopuheisuuden (latinan kielen) professorin, nimi isolla pränillä, Franciscus Michaël Frantzenin (huom. t-kirjain) nimi huomattavasti pienemmällä.

Dissertatio Academica de Bir-carlis. Präntätty Frenckellillä. Maisteriksi valmistuessaan F.M. oli ”jo” puolivälissä kahdeksattatoista ikävuottaan. Hänet tunnettiin kyllä jo tuolloin runoilijaksi, mutta julkisesti hän ei ollut esiintynyt. Hänen ensimmäinen runonsa painettiin vasta 1891. Edellisenä vuonna syntynyt Oulun tytär Sara Elisabet Wacklin kirjoitti sitten aikanaan, että hänen nuorna ollessaan tunnettiin kyllä Oulun Frantzenit, mutta runoilija Franzénista ei tiedetty. Tämän päivän oululaiset tietävät hyvin, että on ollut runoilija (ja piispa) Franzén. Franzén-nimisistä kauppiastakin muistelee joku kuulleensa. Olisipa hauska tietää, mitä muuta oululainen Frans Michaelista tietää kuin että hänellä on patsas. Eräs tyttöystäväni arveli, että se rajoittuisi monessa tapauksessa runoon ”Juokse porosein” (Spring min snälla ren). Eipä niinkään hullusti. ”Jellonaksi si-

tä minäkin ensin luulin.” ”Porosein” on minunkin muistini mukaan ensimmäinen kosketukseni Franzénin, vaikka patsas toki on ollut olemassa minun pienen ikäni (vuodesta 1881). Papereitteni joukosta pujahti näkyviin kahdeksan vuoden takainen kirje Upsalasta. Näytän kyselleen jotain tarkistusta Franzénista Upsalan yliopiston suomen kielen lehtorilta dosentti Sakari Vapaasalolta, entiseltä oululaiselta. Tulkoon siis tässä todetuksi, että Sake Vapaasalo muun ohessa kertoo Franzénin teoksensa Skaldestycken ensimmäisen osan nooteissa viittallevan mm. lukeemaansa Lapinkirjallisuuteen. Olisikohan ollut niin, että alkuperäisteos ei ollut nähtävissä Oulussa, koska kyselen Upsalasta saakka. Upsalan dosenttimme sanoo, että hänen mielestään noista viittauksista käy ilmi, että Franzénin tuossa koelmassaan osoittama Lapinromantiikka oli vahvalta osaltaan kirjallista, mutta ei toki silti vähemmän mielenkiintoista., lisää Vapaasalo.

■ Ainakin yhden Lapin-matkan F.M. oli jo sitä ennen tehnyt, opettajansa Porthanin kanssa syyskesästä 1794. Oulun kautta nämä tietoviisaat sitten olivat palanneet, ja sen matkan tulok-

sena syntyneessä matkakirjeessä ovat Franzénin ainoat suorasanaiset kuvaukset kotikaupungista. Havainnot on kirjattu hie-maan pikikkäästi, mikä ainakin osittain oli jonkinlaista kokeeteerausta. Jutun allekirjoittajankin nimi oli tekaistu. Kirjoittaja esiintyi ”viraana miehenä”.

Oululaisemme eivät tiedä, että Frans Michael Zachriksenpo-jalla oli hyvin lämpimät ja läheiset suhteet syntymäkaupunkiinsa ja sukujensa kotikaupunkiin. Ensimmäisen kerran hän palasi Turusta Ouluun heti tuon alussa mainitun ”maisterinväitöskirjan” jälkeen, joulukuun lisäksi. Kiirettä siinä on saanut pitää, hevosen on pitänyt juosta kuin poron. Tästä kotimatka tuli pitkä, kerroin siitä jo edellisessä pakinnassani. Mutta akateemikoksi lopulta antauduttuaan F.M. silti usein teki vaivalloisen matkan Ouluun, milloin mutkan kautta suoraan eli Tukholmasta Oulun laivalla, milloin rekipelillä, kerran hevosella — Tukholmastakin.

Aiti ja muu perhe veti Ouluun. Mutta kyllä Franzénia Oulu Oulunakin kiinnost. Vahinko, ettei ole päiväkirjaa hänen vaikutelmistaan. Oulussa F.M. F. joka tapauksessa näyttäisi sekä viihtyneen että myös ahke-

rasti työskennelleen. Ehkäpä näiden Oulun-suhteiden vaikutuksesta mestarin runoiluun vie lä joskus jotain kuulemmekin. On ollut tavallaan huvittavaa, todeta, että nuori turkulaisprofessori ja vuosisadan vaihteessa Skandinavian kuulu lyyrikko kävi ikään kuin ammentamassa voimaa kaukaisesta Ouluporista, Merikosken rannalta. Suurinta huomiota runoilijana herätti nuori Franzén runoelmallaan Människans anlete, ”Ihmisen kasvot”. Kun hän silloin nuorena ilmestyi erään kuuluisan ruotsalaisen kotiin, tuo arvoisa oppinut, ensi hämmästyksestään toivuttuaan, riensi sisäovelle ja huikkaasi talon emännälle: ”Ihmisen kasvot on täällä.”

■ Edellisestä pakinnastani unohdun kokonaan kuva siitä vuosisadantakaisesta muistokirjastesta Till Frans Michael Franzéns sekularminne, nimikirjoitus ja päiväys 3. 8. 1873. Se oli kokonaan omaa syytäni, mutta jääköön nyt, vaikkain ole kirjasta muualla nähnytkään.

Lopuksi: kuulutaan vielä puuhattavan Franzénin 200-vuotis-muistotilaisuutta. Perästä kuuluu! Ja kannattaakin, sillä on todella niin kuin Hufvudstadsblad et etsii: ...tuntematon Franzén.